

УДК 37(092)(477)1823/1901»(043.5)

DOI 10.31376/2410-0897-2018-1-37-265-270

Зінаїда Євгенівна Шумейко,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
педагогіки та гуманітарних дисциплін
Академії Державної пенітенціарної служби,
e-mail: zina1906@ukr.net

ВИВЧЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ МАТВІЯ НОМИСА НА ОСНОВІ СИНЕРГЕТИЧНОГО ПІДХОДУ

Автор статті характеризує особливості застосування синергетичного підходу для дослідження педагогічних ідей та просвітницької діяльності українського педагога, етнографа, письменника, мовознавця, громадського діяча Матвія Номиса. Автор статті характеризує засадничі положення синергетичного підходу як основу для вивчення педагогічної персоналії, визначає специфіку його використання в процесі аналізу педагогічної спадщини Матвія Номиса. На основі визначення основних напрямів просвітницької діяльності Матвія Номиса автор визначає ідеї, що можуть бути використані в процесі реформування системи середньої і вищої освіти на сучасному етапі, пропонує шляхи їх актуалізації.

Ключові слова: педагогічна спадщина, просвітницька діяльність, педагогічна персоналія, методологічні підходи, синергетичний підхід.

Постановка проблеми в загальному вигляді. На сучасному етапі в Україні відбувається реформування освітньої галузі. Пріоритети розвитку визначено в Законах України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014), а також Концепції «Нова українська школа». Зокрема, зазначено, що педагогічний процес має спрямовуватися на всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору [1].

Аналіз педагогічних досліджень дає підстави для висновку, що для визначення шляхів подальшого реформування вітчизняної системи освіти необхідне детальне вивчення досвіду попередніх поколінь, дослідження кращих традицій інших країн і аналіз сучасного стану освітньої галузі. Отже, насамперед варто осмислити педагогічну спадщину митців попередніх епох, які власною практичною діяльністю і теоретичними ідеями сприяли розвитку української освіти. М. Ярмаченко, проаналізувавши стан і перспективи досліджень у галузі історії педагогіки, визначив першочерговим завданням «... вивчення спадщини видатних і відомих українських педагогів, зокрема тих, які з політичних міркувань тривалий час замовчувалися, архівних джерел як живих свідків давно минулих подій; це стосується як Східної, так і Західної України, які віками перебували у стані національного пригнічення» [2, с. 3]. До таких діячів, на нашу думку, належить Матвій Номис (1823–1901), письменник, етнограф, фольклорист, педагог, мовознавець, громадський діяч.

Актуальність вивчення творчої спадщини зазначеної персоналії спричинена насамперед значущістю її наукових ідей і досвіду практичної діяльності для розвитку вітчизняної педагогічної думки, наявністю зв'язків між практичною діяльністю та теоретичними ідеями вченого й актуальними проблемами сьогодення, а також недостатнім вивченням творчого доробку митця на попередніх етапах. Отже, постає необхідність переосмислення педагогічних ідей і досвіду практичної діяльності Матвія Номиса з позицій сучасної педагогічної науки на основі сучасних методологічних підходів, зокрема синергетики.

Аналіз досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми. Аналізом методологічних і теоретичних засад для дослідження педагогічних персоналій займалися С. Гончаренко, Н. Гупан, Е. Днепров, О. Сухомлинська, М. Ярмаченко. До різноманітних аспектів реалізації синергетики як методологічної основи для педагогічних досліджень зверталися такі дослідники: О. Вознюк, Б. Гершунський, М. Громкова, М. Левківський, В. Лутай, А. Суханов, Л. Ткаченко, В. Цикін, В. Шуляр.

Водночас зазначимо, що Матвій Номис як педагогічна персоналія фактично залишався поза увагою дослідників: їх цікавила в основному етнографічна й фольклористична спадщина митця, який став упорядником збірки «Українські прислів'я, приказки і таке інше».

Наприкінці XIX – на початку XX ст. низка дослідників, серед яких М. Возняк, М. Грушевський, С. Єфремов, В. Науменко, М. Сумцов, І. Франко, зверталися до вивчення окремих аспектів діяльності

зазначеної персоналії. У другій половині ХХ ст. різноманітні напрями діяльності Матвія Номиса стали предметом аналізу Б. Ванцака, А. Лимар, П. Одарченка, М. Пазяка, Б. Струмінського, Ю. Шевельова. Отже, на часі осмислення педагогічної спадщини Матвія Номиса, його внеску в розвиток теорії і практики навчання і виховання, визначення перспектив його використання у процесі реформування освітньої галузі.

Метою цієї статті є вивчення творчої спадщини Матвія Номиса на позиціях синергетичного підходу.

Виклад основного матеріалу дослідження. С. Гончаренко визначає в методології педагогічного дослідження якісні рівні, на які варто спиратись у процесі наукового пошуку: змістом першого рівня є філософське знання, другого – загальнонаукова методологія, що передбачає характеристику різних типів наукових досліджень, їх етапи та складові: гіпотеза, об'єкт, предмет, мета і завдання дослідження [3]. Саме на ці рівні, вважає дослідник, потрібно спиратися у процесі наукового пошуку. С. Гончаренко вважає методологію педагогіки системою «знань про структуру педагогічної теорії, про принципи підходу і способи набуття знань, які відображають педагогічну дійсність, а також це система діяльності з одержання таких знань і обґрунтування програм, логіки, методів і оцінки якості дослідницької діяльності» [3, с. 449].

В. Краєвський основою першого рівня педагогічних досліджень вважає філософські знання, другого – загальнонаукову методологію (системний підхід, діяльнісний підхід, характеристика різних типів наукових досліджень, їх етапи й елементи: гіпотеза, об'єкт і предмет дослідження, мета, завдання). Третій рівень складає конкретна наукова методологія, тобто сукупність методів, принципів дослідження і процедур, які застосовуються в тій чи іншій спеціальній науковій дисципліні, наприклад, у педагогіці. Четвертий рівень становлять методика і техніка дослідження [4]. Предметом методології педагогіки, на думку В. Краєвського, «виступає співвідношення між педагогічною дійсністю та її відображенням у педагогічній науці» [4, с. 24].

На сучасному етапі розвитку історико-педагогічних досліджень відбувається активний пошук методологічних концепцій для осмислення розвитку педагогічної науки загалом і становлення педагогічних ідей на різних історичних етапах зокрема. Історико-педагогічне дослідження характеризується поєднанням дослідження історичного періоду й аналізу розвитку і становлення педагогічних ідей у відповідний проміжок часу. Отже, історія педагогіки базується на двох наукових методологіях, що ускладнює процес наукових досліджень у цій сфері.

Окремим напрямом досліджень у галузі історії педагогіки є персоналістичний, який набуває поширення впродовж останніх десятиліть. Він передбачає аналіз постаті педагога, його творчого доробку, внеску в розвиток теорії і практики педагогічної науки в історичному контексті. Значний внесок у розвиток зазначеного напрямку історико-педагогічних досліджень зробила О. Сухомлинська. Вона стверджувала, що педагогічна персоналія – це більше, ніж наукова, освітня чи творча біографія, це швидше персоніфікований процес утворення цінностей, культури в межах гуманітарної традиції, її певна конкретизована модель [5, с. 4]. Тому дослідник, який прагне змоделювати етап розвитку національної педагогічної думки шляхом аналізу життєвого і творчого шляху педагога, має звернути увагу на такі складові: життєпис педагога («особистісна» історія); власний підхід до розгляду педагогічного процесу (морально-етичний зміст творчості); предметний підхід (участь або відокремленість від тогочасного педагогічного процесу); ідейно-соціальні, культурницькі засади (розмаїття зв'язків з епохою, сила їх впливів на педагогічні погляди) [5, с. 4].

Наголосимо, що персоналістичний напрям вимагає від дослідника добору відповідного методологічного інструментарію – наукових методів, підходів та принципів дослідження. О. Сухомлинська запропонувала такі основні підходи до вивчення педагогічної персоналії, які відрізняються шляхами аналізу історико-педагогічної інформації, що зорієнтовані як на внутрішню своєрідність педагогічних феноменів, так і на суспільні фактори, що впливають на їх характер, особливості й історичне значення, як-от: біографічний, феноменологічний, герменевтичний, синергетичний, парадигмальний [5].

У сучасному науковому дискурсі загалом і в педагогічних дослідженнях зокрема активно використовуються положення синергетичного підходу. Синергетика постає як міждисциплінарний напрям наукових досліджень, у межах якого вивчаються загальні закономірності взаємних процесів переходу хаосу і порядку у відкритих нелінійних системах фізичної, хімічної, біологічної, економічної, соціальної та іншої природи. В основі синергетичних досліджень лежить вивчення природних і соціальних систем, які характеризуються такими синергетичними якостями, як цілісність та відкритість, самоорганізація та стійкість, саморозвиток та самодетермінованість, нелінійність та невірноваженість, флуктуаційність та біфуркаційність [6]. Окрім того, синергетичний підхід у педагогіці передбачає акцентування на процесах руху, розвитку і руйнування систем, структурних переходів, появи нових систем та системних якостях цілого, на сукупності внутрішніх і зовнішніх взаємозв'язків педагогічної системи. Науковці-синергетики, вважаючи, що хаос (як ззовні деструктивна сутність) відіграє важливу генералізуючу роль у процесах руху систем, досліджують процеси самоорганізації, саморуху педагогічних систем через внутрішні чинники їх

функціонування, акцентуючи увагу на кооперативності процесів, що лежать в основі самоорганізації й розвитку педагогічних систем.

Узагальнюючи педагогічні дослідження, визначаємо специфічні категорії педагогічної синергетики, які набувають особливого значення в контексті нашого наукового пошуку: самоорганізація педагогічних процесів, їх самовідновлення та біфуркаційність; стан нестійкості нелінійного педагогічного середовища; відкритість педагогічних систем зовнішньому світу; саморозвиток, самодетермінізм, випадковість, багатомірність, багатокомпонентність і поліфонічність педагогічних явищ, їх здатність виявляти потенційні, імовірнісні стани.

В. Кремень, В. Ільїн наголошували, що доцільність використання синергетики в освіті зумовлена її міждисциплінарністю. Основна перевага синергетики – універсальність: відкриття універсальності патернів еволюції і самоорганізації складних систем будь-якої сфери. Дослідник зазначає, що принципи й ідеї синергетики мають значний евристичний і методологічний потенціал [7].

Дослідник синергетичного підходу в педагогіці О. Вознюк стверджує, що синергетика є одним із новітніх наукових напрямів, провідною галуззю міждисциплінарних досліджень, що поширюється на всі сфери суспільного буття. На сучасному етапі синергетична парадигма застосовується для осмислення розвитку педагогічної думки, розгортання освітніх процесів і проектування освітніх систем [6, с. 10].

Використання синергетичного підходу в процесі дослідження педагогічної персоналії Матвія Номиса дало змогу пояснити його науково-педагогічні ідеї не лише педагогічними категоріями і фактами, а й іншими нелінійними зв'язками між теоріями – філософією, мовознавством, літературознавством, етнографією, фольклористикою, мистецтвознавством, психологією. На думку О. Сухомлинської, цей підхід сприяє виявленню нерозкритих чи недостатньо розкритих процесів, що були прихованим пластом історико-педагогічних феноменів [5, с. 28]. Зазначимо, що виявлення і аналіз малодосліджених аспектів діяльності Матвія Номиса як фольклориста, мовознавця, краєзнавця, громадського діяча сприяли поглибленню уявлення про його внесок у розвиток педагогічної науки.

Насамперед з позицій синергетики варто досліджувати процес формування світоглядних позицій і педагогічної концепції Матвія Номиса, оскільки вони стали результатом впливу і взаємодії різноманітних чинників.

Аналіз автобіографічних творів, літературної і наукової спадщини, історичних, етнографічних, літературознавчих досліджень засвідчив, що еволюція Матвія Номиса як особистості, ученого, педагога, громадського діяча відбулася під впливом основних ідей доби й родини.

Серед суспільних, загальних процесів і ідей, які позначилися на формуванні особистості Матвія Номиса, найбільший вплив мали модернізація європейського суспільства, його трансформація в індустріальну цивілізацію, панування ідеологій романтизму, позитивізму й реалізму. Водночас відсутність власної державності для українців, перебування у складі Російської й Австрійської імперій, а, як наслідок, русифікація українців, заборона української мови, літератури, школи й освіти призвели до усвідомлення інтелігенцією необхідності захисту матеріальної і духовної культури. Ці чинники стали поштовхом до піднесення національно-визвольного руху, посилення інтересу до культурного відродження українців [8].

У процесі дослідження з'ясовано основні чинники формування особистості Матвія Номиса і його педагогічного світогляду:

– родинні – козацьке походження (свободолюбивої, енергійної людини, носія звичаїв і традицій народу); матеріальний достаток родини; авторитет батька в родині; прагнення батька дати освіту своїм дітям; віддаленість від культурних і промислових центрів; участь у народних обрядах, спілкування з природою, простими людьми, усвідомлення себе приналежним до українського народу; втрата ока в дитинстві;

– науково-педагогічні – навчання в Київському університеті Святого Володимира, педагогічна діяльність у Ніжинській і Немирівській гімназіях, робота на посаді директора Лубенської гімназії (1872–77 рр.), наукові пошуки у галузях етнографії, фольклористики, мовознавства;

– культурно-освітні – спілкування із визначними українськими (Пантелеймоном Кулішем, Ганною Барвінок, Василем Білозерським, Опанасом Марковичем, Тарасом Шевченком) і російськими громадськими діячами, що позначилося на його творчій діяльності; пошукова, збиральницька робота, зацікавлення фольклором і етнографією, праця, спрямована на розвиток і втілення української національної ідеї [8].

Дослідження життєвого і творчого шляху Матвія Номиса, його оточення дозволили визначити такі основні етапи формування й становлення його як ученого, педагога, громадського й освітнього діяча: дитинство (1823–1831); період здобуття освіти (1831–1848); початок педагогічної діяльності, робота у Ніжинській й Немирівській гімназіях (1848–1855); перебування на державній службі (1855–1869); робота на посаді директора Лубенської гімназії (1872–1877) [8].

Отже, гуманістична спрямованість педагогічних поглядів Матвія Номиса характеризується

динамічністю становлення і обумовлена низкою соціально-історичних чинників (посилення самодержавства в галузі культури й освіти і водночас демократизація суспільних відносин у країні протягом XIX ст.), а також активізацією вітчизняного і зарубіжного педагогічного досвіду.

Вивчення просвітницько-педагогічної діяльності Матвія Номиса дало змогу визначити основні напрями його творчої діяльності в умовах національно-культурного відродження XIX ст.: літературно-художній і фольклорно-етнографічний; організаційно-адміністративний і педагогічний; громадсько-просвітницький [8]. Так, літературно-художній і фольклорно-етнографічний напрями представлені насамперед оповіданнями й нарисами Матвія Номиса, які були створені в 50-х – на поч. 60-х рр. XIX ст., а саме: «Уривки з автобіографії Василя Петровича Білокопитенка», «Дід Мина і баба Миниха» і «Тітка Настя», етнографічними розвідками, збіркою паремійного матеріалу «Українські прислів'я, приказки і таке інше», упорядником якої вважають Матвія Номиса.

Організаційно-адміністративний і педагогічний напрями представлені діяльністю Матвія Номиса на посадах учителя словесності в Ніжинській і Немирівській гімназіях, а також першого директора (1872–1877) Лубенської гімназії в Полтавській губернії, участю в діяльності губернських комісій з налагодження освітньої мережі в повіті. Свої погляди на специфіку управління навчальними закладами й особливості навчально-виховного процесу Матвій Номис виклав у праці «Замітки до ювілейної з нагоди двадцятип'ятиліття Лубенської гімназії записки», яка є джерелом до вивчення історії середньої освіти XIX ст.

Громадсько-просвітницький напрям представлений адміністративною, видавничою й редакторською роботою в друкарні П. Куліша і журналі «Основа»; участю у створенні словника української мови, обговоренням питань стильового розвитку української мови, проблем правопису; участю в організації і проведенні громадських заходів; популяризацією української культури через створення магазину української моди; участю в діяльності «Тарасової книгарні» [8].

Отже, розглядаємо творчу спадщину Матвія Номиса як систему, що складається з різноманітних елементів, що самоорганізувалися під впливом різноманітних факторів, до яких віднесено суспільно-політичну ситуацію, активізацію української інтелігенції, підвищення рівня національної свідомості народу, факти біографії митця, його взаємодію з іншими представниками національно-культурного руху. Зазначимо, що всі напрями діяльності персоналії перебували у взаємозв'язках і мали безпосередній вплив на формування педагогічних поглядів і просвітницьку діяльність.

Аналіз педагогічної спадщини Матвія Номиса на основі синергетичного підходу дав змогу визначити ті ідеї персоналії, які можуть бути використані в процесі реформування вітчизняної системи освіти на сучасному етапі, як-от:

- фольклорні твори, народні звичаї і обряди є невичерпним джерелом навчально-виховної мудрості, на основі якого має здійснюватись формування майбутніх поколінь;
- необхідно створити національне культурне середовище (розвивати періодичні видання, художню літературу, книгарні, національну атрибутику), для популяризації вітчизняної культури, підвищення рівня національної свідомості українського народу;
- потреба в усебічній підтримці середніх і вищих закладів освіти з боку громадськості, органів державної влади і місцевого самоврядування;
- важливість підтримки талановитих учнів і студентів у форматі іменних стипендій з фондів навчальних закладів, меценатів, громадських організацій;
- індивідуальний підхід до кожного учня: система опіки та нагляду, усебічне вивчення педагогічними колективами закладів освіти життєвих ситуацій, потреб та інтересів учнів, турбота про їхнє працевлаштування;
- заборона застосовувати адміністративний тиск, методи покарань у системі середньої і вищої освіти;
- доцільність перегляду й оновлення змісту і процесуального аспекту середньої освіти [8].

Проведене дослідження підтверджує необхідність актуалізації педагогічної спадщини Матвія Номиса в теорії і практиці педагогічної освіти на сучасному етапі, а саме:

- уведення нових тем до низки педагогічних дисциплін, як-от: «Педагогіка», «Історія педагогіки», «Основи педагогічної майстерності», «Менеджмент освіти», «Сучасні педагогічні технології»;
- упровадження до змісту курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників на базі інститутів післядипломної педагогічної освіти тем, що передбачають ознайомлення учителів зі спадщиною Матвія Номиса;
- перевидання його художніх (зазначимо, що єдиний збірник літературних текстів вийшов друком 1900 р.) і педагогічних творів, підготовка передмови, а також літературознавчих і педагогічних коментарів до текстів;
- пропаганда творчих надбань Матвія Номиса в педагогічних фахових виданнях і на конференціях і

семінарах різних рівнів;

– уведення фрагментів творів Матвія Номиса до хрестоматій з педагогічних і філологічних дисциплін;

– використання науково-педагогічної спадщини Матвія Номиса у процесі написання рефератів, наукових доповідей, статей, курсових та кваліфікаційних робіт з педагогіки, історії педагогіки;

– подальше дослідження маловідомих фактів життя й діяльності вченого, що розкривають його внесок у розвиток освіти та педагогічної думки;

– діагностика результативності творчого використання педагогічних досягнень Матвія Номиса у практиці сучасних закладів освіти [8].

Висновки і перспективи подальших досліджень. На основі аналізу педагогічних досліджень з'ясовано, що на сучасному етапі в процесі дослідження педагогічних персоналій використовується низка методологічних підходів, зокрема: біографічний, синергетичний, феноменологічний, герменевтичний.

У запропонованій статті було використано синергетичний підхід з метою розкриття значення різних аспектів діяльності Матвія Номиса. Це дало змогу розглянути педагогічну спадщину і просвітницьку діяльність персоналій в контексті суспільно-політичної ситуації другої половини XIX ст., у взаємозв'язках з етнопедагогікою, педагогічною думкою XIX ст., а також зі здобутками сучасної педагогіки. Окрім того, синергетичний підхід дав змогу визначити й схарактеризувати основні напрями діяльності Матвія Номиса, описати основні шляхи актуалізації його творчої спадщини в сучасних умовах.

Перспективи дослідження вбачаємо в комплексному застосуванні різних методологічних підходів для вивчення різних аспектів діяльності Матвія Номиса.

Список використаних джерел та літератури

1. Про освіту : закон України № 2145-19 від 05.09.2017. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>. – Дата звернення: 10.05.2018.

2. Ярмаченко М. Д. Стан і завдання досліджень в галузі історії педагогіки / М. Д. Ярмаченко / Історія педагогіки у структурі професійної підготовки вчителя : зб. наук. праць Кам'янець-Подільського державного педагогічного університету. – Кам'янець–Подільський, 2002. – Вип. 3. Т. 1. – С. 3–6. – (Серія : Соціально-педагогічна).

3. Гончаренко С. Методологічні характеристики педагогічних досліджень / С. Гончаренко // Вісник Академії педагогічних наук України. – 1993. – № 1. – С. 11–23.

4. Краевский В. В. Методология педагогіки : пособие для педагогов-исследователей / В. В. Краевский. – Чебоксары : Изд-во Чуваш. ун-та, 2001. – 244 с.

5. Сухомлинська О. Историко-педагогічний процес: нові підходи до загальних проблем / О. Сухомлинська. – Київ. : А.П.Н., 2003. – 68 с.

6. Вознюк О. В. Синергетичний підхід як метод аналізу розвитку вітчизняної педагогічної думки (друга половина XX століття) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 / Житомирський державний педагогічний університет. – Житомир, 2009 – 19 с.

7. Кремень В. Г. Синергетика в освіті: контекст людиноцентризму : монографія / В. Г. Кремень, В. В. Ільїн. – Київ : Педагогічна думка, 2012. – 368 с.

8. Шумейко З. Є. Педагогічні ідеї та просвітницька діяльність Матвія Номиса (1823–1901) : автореф. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Кіровоградський державний педагогічний університет. – Кіровоград, 2015. – 20 с.

Зинаида Евгеньевна Шумейко,

кандидат педагогических наук, доцент кафедры

педагогики и гуманитарных дисциплин

Академии Государственной пенитенциарной службы,

e-mail: zina1906@ukr.net

ИЗУЧЕНИЕ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО НАСЛЕДИЯ МАТВЕЯ НОМИСА НА ОСНОВЕ СИНЕРГЕТИЧЕСКОГО ПОДХОДА

Автор статті характеризує особливості застосування синергетичного підходу для дослідження педагогічних ідей і просвітницької діяльності українського педагога, етнографа, письменника, мовознавця, громадського діяча Матвея Номиса. Автор статті характеризує основні положення синергетичного підходу в якості основи для вивчення педагогічної персоналії, визначає специфіку його використання в процесі аналізу педагогічного насліддя Матвея Номиса. На основі аналізу основних напрямів просвітницької діяльності Матвея Номиса автор визначає ідеї, які можуть бути використані в процесі реформування системи середнього і вищого освіти на сучасному етапі, пропонує шляхи їх актуалізації.

Ключевые слова: педагогическое наследие, просветительская деятельность, педагогическая персоналия, методологические подходы, синергетический подход.

Zinaida Shumeyko,
candidate of pedagogical sciences,
Associate Professor of the Department of pedagogy
and humanitarian disciplines
Academy of the State penitentiary service,
e-mail: zina1906@ukr.net

STUDYING MATVIY NOMYS'S PEDAGOGICAL HERITAGE ON THE BASIS OF THE SYNERGIC APPROACH

Introduction. *The relevance of the study of Matviy Nomys's pedagogical heritage is due to the need to comprehend the pedagogical ideas of the artists of previous epochs, which, through their own practical activities and theoretical ideas, contributed to the development of Ukrainian education. As well as insufficient research of Matviy Nomys's practical activity and pedagogical ideas in pedagogical researches*

The purpose of this article is to determine the features of Matviy Nomys's creative heritage on the basis of synergistic approach.

Methods. *In the process of research, a complex of empirical and theoretical methods was used, for examples: the analysis of the artistic and scientific works of Matviy Nomys, the study of archival and modern government documents and pedagogical researches, the generalization and systematization of the results.*

Results. *On the basis of the synergic approach the author considers the pedagogical heritage and educational activities of the personalities in the context of the socio-political situation of the second half of the nineteenth century, in their interrelations with ethnopedagogy, the pedagogical thought of the nineteenth century, as well as the achievements of modern pedagogy. In addition, the synergetic approach made it possible to define and characterize the main areas of activity of Matviy Nomys, to describe the main ways of updating his creative heritage in modern conditions.*

Originality. *The article first describes the teaching ideas and educational activities of Matviy Nomys on the basis of synergistic approach, examines all aspects of the activity of the person as a system aimed at the development of Ukrainian culture, science, education.*

Conclusion. *It is proved that at the present stage the synergetic approach is one of the most popular in the process of research of pedagogical personnel. In the proposed article, a synergistic approach was used to reveal the significance of various aspects of the work of Matviy Nomys.*

Key words: *the pedagogical heritage, the educational activity, the pedagogical personnel, the methodological approaches, the synergetic approach.*

Список використаних джерел та літератури

1. Pro osvitu : zakon Ukrainy` № 2145-19 vid 05.09.2017. [Elektronny`j resurs] – Rezhym dostupu: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>. – Data zvernennya: 10.05.2018.
2. Yarmachenko M. D. Stan i zavdannya doslidzhen` v galuzi istoriyi pedagogiky` / M. D. Yarmachenko / Istoriya pedagogiky` u strukturi profesijnoyi pidgotovky` vchy`telya : zb. nauk. pracz` Kam'yanecz`-Podil`s`kogo derzhavnogo pedagogichnogo universy`tetu. – Kam'yanecz`-Podil`s`ky`j, 2002. – Vy`p. 3. T. 1. – S. 3–6. – (Seriya : Social`no-pedagogichna).
3. Goncharenko S. Metodologichni xaraktery`sty`ky` pedagogichny`x doslidzhen` / S. Goncharenko // Visny`k Akademiyi pedagogichny`x nauk Ukrainy`. – 1993. – № 1. – S. 11–23.
4. Kraevsky`j V. V. Metodology`ya pedagogiky` : posoby`e dlya pedagogov-y`ssledovatelej / V. V. Kraevsky`j. – Cheboksary : Y`zd-vo Chuvash. un-ta, 2001. – 244 s.
5. Suxomly`ns`ka O. Istory`ko-pedagogichny`j proces: novi pidxody` do zagal`ny`x problem / O. Suxomly`ns`ka. – Ky`yiv. : A.P.N., 2003. – 68 s.
6. Voznyuk O. V. Sy`nergety`chny`j pidxid yak metod analizu rozvy`tku vitchy`znyanoi pedagogichnoyi dumky` (druga polovy`na XX stolittya) : avtofef. dy`s. ... kand. ped. nauk : specz. 13.00.01 / Zhy`tomy`rs`ky`j derzhavny`j pedagogichny`j universy`tet. – Zhy`tomy`r, 2009 – 19 s.
7. Kremen` V. G. Sy`nergety`ka v osviti: kontekst lyudy`nocentry`zmu : monografiya / V. G. Kremen`, V. V. Il`yin. – Ky`yiv : Pedagogichna dumka, 2012. – 368 s.
8. Shumejko Z. Ye. Pedagogichni ideyi ta prosvitny`cz`ka diyal`nist` Matviya Nomy`sa (1823–1901) : avtofef. ... kand. ped. nauk : 13.00.01 / Kirovograds`ky`j derzhavny`j pedagogichny`j universy`tet. – Kirovograd, 2015. – 20 s.

Отримано редакцією 28.05.2018 р.